

.....

“O‘ZBEGIM” QASIDASIDA MILLIY O‘ZLIKNING BADIY TALQINI

Gulhayo Abduqahhorova

University of Business and Science universiteti

filologiya o‘zbek tili yo‘nalishi 2-kurs talabasi

Annotatsiya: Mazkur tezisda Erkin Vohidovning “O‘zbekim” qasidasi janr xususiyatlari va g‘oyaviy-badiiy mazmuni nuqtayi nazaridan tahlil qilinadi. Tadqiqotda qasida janrining o‘zbek adabiyotidagi taraqqiyot bosqichlari, an‘anaviy va zamonaviy xususiyatlari hamda ushbu asarda milliy o‘zlik, vatanparvarlik, tarixiy xotira va xalqning ma‘naviy qudrati badiiy talqini yoritiladi. Shuningdek, qasidada qo‘llanilgan badiiy tasvir vositalari, ramziy obrazlar va tarixiy shaxslar orqali milliy g‘urur hamda tarixiy ongni shakllantirish masalalari ilmiy asosda tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari “O‘zbekim” qasidasining zamonaviy o‘zbek adabiyotidagi g‘oyaviy-estetik ahamiyatini ochib beradi.

Kalit so‘zlar: qasida janri, milliy o‘zlik, milliy ong, tarixiy ong, tarixiy xotira, milliy g‘urur, vatanparvarlik, badiiy talqin, zamonaviy o‘zbek adabiyoti.

Qasida Sharq adabiyotida qadimdan shakllangan yirik she‘riy janrlardan biri bo‘lib, odatda muayyan shaxs, voqea yoki g‘oyani ulug‘lashga bag‘ishlangan. Mumtoz adabiyotda qasida ko‘proq hukmdorlar, olimlar yoki muhim tarixiy hodisalarni madh etish vositasi sifatida qo‘llanilgan. Biroq XX asrga kelib, qasida janri mazmun jihatidan yangilandi va unda ijtimoiy, falsafiy hamda milliy g‘oyalar yetakchi o‘rin egallay boshladi.

O‘zbek adabiyotida qasida janri Alisher Navoiy, Bobur, Ogahiy ijodida mukammal namunalarga ega bo‘lsa, zamonaviy adabiyotda bu janr Erkin Vohidov, Abdulla Oripov kabi shoirlar tomonidan yangicha ruhda davom ettirildi. Zamonaviy qasidalarda an‘anaviy madh obyekti o‘rnini xalq, Vatan, millat kabi tushunchalar egalladi.

“O‘zbekim” qasidasi ham ana shu yangilangan qasida an‘anasining yorqin namunasi bo‘lib, unda shoir alohida bir shaxsni emas, balki butun bir xalqni – o‘zbek

millatini madh etadi. Bu hol qasida janrining funksional imkoniyatlari kengayganidan dalolat beradi.

“O‘zbekim” qasidasi yaratilgan davr tarixiy va ijtimoiy jihatdan murakkab bo‘lgan. Sovet davrida milliy o‘zlikni ochiq ifodalash, tarixiy shaxslar va qadriyatlarni ulug‘lash ma’lum darajada cheklangan edi. Shu sababli ijodkorlar milliy g‘oyalarni ko‘pincha badiiy ramzlar, umumlashtirilgan obrazlar orqali ifodalashga majbur bo‘lganlar.

Erkin Vohidov ushbu qasidada ochiq siyosiy da’volardan voz kechib, o‘zbek xalqining tarixiy qismati, sabr-toqati, jasorati va ma’naviy qudratini badiiy obrazlar orqali aks ettiradi. Asarda millatning o‘tmishi va buguni o‘zaro uzviy bog‘langan holda tasvirlanadi, bu esa tarixiy ongning shakllanishiga xizmat qiladi.

Shoirning “O‘zbekim” qasidasi zamonaviy o‘zbek adabiyotida milliy ruhni uyg‘otgan asarlardan biri sifatida baholanadi. Asar o‘quvchini nafaqat estetik jihatdan zavqlantiradi, balki uni o‘z tarixini anglashga, milliy g‘urur va mas’uliyat tuyg‘ularini his etishga chorlaydi.

“O‘zbekim” qasidasining g‘oyaviy markazida milliy ong va tarixiy xotira masalasi turadi. Shoir millat tushunchasini abstrakt holatda emas, balki tarixiy jarayonlar davomida shakllangan tirik hodisa sifatida tasvirlaydi. Asarda o‘zbek xalqining bosib o‘tgan murakkab yo‘li, sinovlarga to‘la taqdiri badiiy umumlashtirish orqali ifodalanadi.

Qasidada tarixiy xotira individual emas, balki jamoaviy xususiyatga ega. Shoir xalqning o‘tmishini alohida voqealar ketma-ketligi tarzida emas, balki umumiy ruh, milliy xarakter va ma’naviy qadriyatlar orqali aks ettiradi. Bu hol milliy ongni shakllantirishda adabiyotning muhim vosita ekanligini ko‘rsatadi.

Tarixiy ong masalasi qasidada nostalgik ohangda emas, balki mas’uliyatli va tanqidiy ruhda yoritiladi. Shoir o‘tmishni ideallashtirishdan ko‘ra, undan saboq olish g‘oyasini ilgari suradi. Shu tariqa tarixiy xotira kelajak uchun ma’naviy tayanch vazifasini bajaradi.

“O‘zbekim” qasidasida lirik qahramon obrazini aniq bir shaxs bilan bog‘lab bo‘lmaydi. U umumlashgan, jamoaviy xarakterga ega bo‘lib, butun xalq nomidan so‘zlaydi. Shu sababli lirik “men” tushunchasi individual kechinmadan ko‘ra, milliy

tuyg'ular ifodasiga xizmat qiladi.

Muallif va lirik qahramon pozitsiyasi deyarli uyg'unlashgan. Shoir o'z shaxsiy qarashlarini xalq taqdiri bilan uzviy bog'laydi. Bu hol asarning samimiyligini oshiradi va o'quvchida ishonch uyg'otadi. Lirik qahramon o'zbek xalqining sabr-toqati, mehnatsevarligi va ruhiy matonatini ifodalovchi ramziy obraz sifatida namoyon bo'ladi.

Qasidada lirik qahramon faqat o'tmishni eslovchi emas, balki bugungi kun mas'uliyatini ham his qiluvchi ongli shaxs sifatida tasvirlanadi. Bu esa milliy ongning faqat tarixiy emas, balki zamonaviy mazmunga ega ekanligini ko'rsatadi.

"O'zbekim" qasidasida milliy o'zlik tushunchasi tor etnik doirada emas, balki keng madaniy va ma'naviy kontekstda talqin etiladi. Shoir xalqni til, tarix, urf-odat va ma'naviy qadriyatlar birligi sifatida tasvirlaydi. Bunda milliy o'zlik o'zgarmas hodisa emas, balki rivojlanib boruvchi jarayon sifatida namoyon bo'ladi.

Badiiy umumlashtirish orqali shoir o'zbek xalqining muayyan tarixiy davrga xos belgilarini umumxalq xususiyatlari darajasiga ko'taradi. Bu esa asarning falsafiy qatlamini kuchaytiradi. Qasidada milliy o'zlik nafaqat faxr manbai, balki ma'naviy mas'uliyat sifatida ham talqin qilinadi.

Shoir milliy o'zlikni anglash jarayonini badiiy tahlil bilan uyg'unlashtirib, o'quvchini faol mushohadaga chorlaydi. Bu jihat "O'zbekim" qasidasining tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi.

"O'zbekim" qasidasi g'oyaviy-badiiy jihatdan zamonaviy o'zbek adabiyotining muhim yutuqlaridan biri hisoblanadi. Asarda milliy g'urur, tarixiy xotira va ma'naviy mas'uliyat tushunchalari bir butun tizim sifatida talqin etiladi. Shoir xalqning o'tmishini yodga olish orqali uni bugungi va kelajak oldidagi mas'uliyatini anglashga undaydi.

Qasidaning g'oyaviy ahamiyati shundaki, u milliy o'zlikni faqat faxr manbai sifatida emas, balki doimiy ravishda asrab-avaylash va rivojlantirish lozim bo'lgan ma'naviy qadriyat sifatida ko'rsatadi. Bu jihat asarning tarbiyaviy ahamiyatini yanada oshiradi.

Badiiy jihatdan esa qasida yuksak poetik mahorat namunasi bo'lib, unda shakl va mazmun uyg'unligi mukammal darajada ta'minlangan. Shoir badiiy vositalar

yordamida milliy g‘oyani hissiy va falsafiy qatlamlarda ochib beradi.

Mustaqillik yillarida “O‘zbekim” qasidasi yangicha mazmunda talqin qilina boshladi. Asar endilikda nafaqat sovet davri adabiy hodisasi, balki milliy mustaqillik g‘oyalarining badiiy manbalaridan biri sifatida qaralmoqda. Bu esa qasidaning zamonaviy adabiy jarayondagi ahamiyatini oshiradi.

Bugungi kunda “O‘zbekim” qasidasi adabiy ta’lim jarayonida, xususan, oliy ta’lim muassasalarida milliy ongni shakllantiruvchi asar sifatida o‘rganilmoqda. Asar yosh avlodda tarixiy xotira, milliy g‘urur va vatanparvarlik tuyg‘ularini rivojlantirishda muhim manba bo‘lib xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, Erkin Vohidovning “O‘zbekim” qasidasi o‘zbek adabiyotida milliy o‘zlik va tarixiy ongni badiiy talqin etgan muhim asarlardan biridir. Asarda qasida janrining zamonaviy imkoniyatlari keng namoyon bo‘lib, milliy g‘oya yuksak poetik shaklda ifodalangan. Qasidada milliy ong, tarixiy xotira, lirik qahramon, badiiy tasvir vositalari hamda til va uslub xususiyatlari o‘zaro uzviy bog‘liq holda shakllanganligi aniqlandi. Bu esa asarning g‘oyaviy-badiiy yaxlitligini ta’minlagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Vohidov E. Tanlangan asarlar. 2-jild. – Toshkent: G‘afur G‘ulom nomidagi nashriyot, 1985. – 112–135-betlar.
2. Karimov N. XX asr o‘zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2004. – 215–228-betlar.
3. Yo‘ldoshev Q. Adabiy tahlil asoslari. – Toshkent: Universitet, 2001. – 74–92-betlar.
4. Normatov U. She’riyat va milliy tafakkur. – Toshkent: Fan, 1998. – 56–69-betlar.
5. Rasulov A. Badiiy asar tahlili. – Toshkent: O‘qituvchi, 1995. – 101–118-betlar.
6. Ismoilov I. Zamonaviy o‘zbek she’riyati masalalari. – Toshkent: Fan, 2010. – 143–158-betlar.
7. To‘xtasinov *B. Adabiyotshunoslikka kirish. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2008. – 89–104-betlar.

8. Jurayeva, N. (2023). Mumtoz she'riyatda Bobur g'azallarining poetik xususiyatlari. *Alfraganus*, (1 (1)), 30-34.
9. Nazokat, G., Golibjon, O., & Ismoiljon, B. (2024). ADSORPTION INDICATORS OF HEAVY METALS ON MODIFIED ADSORBENTS. *Universum: химия и биология*, 2(4 (118)), 42-45.
10. Isoxonovich, X. M. (2025). AHMAD ZAKI VALIDIYNING TARIXDA PARADIGMAL YONDASHUVLARI. *Alfraganus Universiteti Konferensiya Materiallari*, 5(1), 883-890.
11. Stepanova, O., & Xujayev, M. (2024). THE PLACE OF ECOLOGY IN THE VALUE SYSTEM OF YOUTH IN TRADITIONAL SOCIETIES (BASED ON THE CASE STUDY: A SOCIOLOGICAL RESEARCH CARRIED OUT RECENTLY IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN). *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 1(1), 35-48.
12. Stepanova, O., & Xujayev, M. (2024). ARISTOTLE'S LOGICAL DOCTRINE TRANSFORMATION IN EASTERN PERIPATETICS WORKS. *Central Asian Research Journal for Interdisciplinary Studies (CARJIS)*, 1(1), 4-13.
13. Xujayev, M. (2020). Mahmudkhuja Behbudiy as a leader of jadid reforms. *The Light of Islam*, 3, 39-47.